

Piotr Ostrowski

mgr

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

e-mail: piotr.ostrowski@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0003-4226-7259

OPEN ACCESS

Wniosek o wykładnię wyroku i skarga kasacyjna jako środki usuwania niejasności uzasadnienia wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego¹

Streszczenie

Celem artykułu jest ustalenie, czy wniosek o wykładnię wyroku i skarga kasacyjna stanowią *de lege lata* skuteczne środki usuwania niejasności pisemnych uzasadnień wyroków wojewódzkich sądów administracyjnych. Instytucje te przeanalizowano za pomocą metody dogmatycznej oraz metody analizy i krytyki piśmiennictwa. Z kolei zdadność tych środków prawnych do realizacji ww. celu oceniono za pomocą metody analizy i konstrukcji logicznej, tj. 1) skuteczność wniosku o wykładnię wyroku oceniono, zestawiając przesłanki jego zasadności z wybranymi sytuacjami, w których strona mogłaby nie zrozumieć otrzymanego wyroku, oraz 2) skuteczność skargi kasacyjnej przeanalizowano z punktu widzenia przydatności tej instytucji do eliminowania wyroków, których uzasadnienia zostały sporządzone w sposób nieczytelny. Badanie wykazało, że żadna z tych instytucji nie stanowi *de lege lata* skutecznego środka usuwania wątpliwości strony co do treści otrzymanego uzasadnienia. Celem wniosku o wykładnię wyroku nie jest usuwanie subiektywnych wątpliwości strony odnośnie do treści wyroku, a jedynie pewnej kategorii wątpliwości określanych w orzecznictwie mianem „rzeczywistych”. Orzecznictwo ani doktryna nie wyjaśniają jednak, jak należy

¹ Praca naukowa finansowana ze środków ID-UB jako projekt badawczy w ramach programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza UAM”.

rozumieć to pojęcie. W ocenie autora, środek ten służy przede wszystkim osobom biegłym w języku prawniczym, a nie szerokiemu gronu obywateli. Z kolei zarzut kasacyjny naruszenia przez WSA art. 141 § 4 p.p.s.a. ma ograniczone zastosowanie z uwagi na treść art. 174 pkt 2 p.p.s.a., tj. konieczność wykazania, że naruszenie uniemożliwia przeprowadzenie kontroli instancyjnej. Aktualna wykładnia tych przepisów prowadzi do faktycznego ograniczenia konstytucyjnych funkcji uzasadnień do funkcji formalnej i kontrolnej. Ponadto, zgodnie z aktualnym orzecnictwem, okoliczność, że strona nie rozumie otrzymanego orzeczenia, nie uzasadnia jeszcze konieczności jego uchylecia.

Słowa kluczowe: niezrozumiałość uzasadnienia, strona postępowania, wykładnia wyroku, skarga kasacyjna

Wprowadzenie

Działalność orzecznicza sądów ma wymiar komunikacyjny. Nie działają one w próżni, a pozostają w kontakcie z domagającymi się ochrony własnych interesów uczestnikami obrotu prawnego. Ważne jest zatem, aby obie strony dbały o zrozumiałość swoich wypowiedzi. W relacji sąd–strona postępowania zagadnienie to nabiera jednak nowego wymiaru, tzn. zostaje wzbogacone o aspekt (nie)równości partnerów komunikacyjnych, która przejawia się w przysługującej im wobec niejasnego komunikatu drugiej strony prawnej możliwości działania. Intuicyjnie wydaje się, że sytuacja sądu jest bardziej uprzywilejowana od sytuacji strony postępowania. Ma on władzę nad stroną i dysponuje prawną możliwością usuwania pojawiających się w jej piśmie niejasności², a w skrajnych przypadkach odrzucenia wniesionego środka prawnego z uwagi na niezrozumiałość pisma. Z kolei prawne możliwości działania strony są znacznie bardziej ograniczone. Otrzymałszy niezrozumiałe uzasadnienie pisemne wyroku, ma ona zasadniczo dwa rozwiązania, tj. może złożyć wniosek o jego wykładnię lub wnieść skargę kasacyjną³. Należy jednak zastanowić się, czy te środki prawne są w stanie odpowiedzieć na potrzeby komunikacyjne obywateli.

2 Dotyczy to np. przyjęcia odmiennej kwalifikacji pisma strony aniżeli sugerowałoby jego oznaczenie (zob. postanowienie NSA z dnia 25 października 2010 r., II FZ 530/10, CBOSA).

3 W skrajnej sytuacji uzasadnienie wyroku może być niezrozumiałe także dla profesjonalisty (W. Mastor, *L'Art de la motivation. Substance du droit. Mieux motiver pour mieux juger*, Paryż 2020, s. 117), w tym pełnomocnika sporządzającego skargę kasacyjną. Jaskrawe przejawy lekceważenia przez sąd kompetencji odbiorców uzasadnienia są określane mianem „przemocy symbolicznej”; P. Nowak, P. Zdanikowski, J. Konecki, *Uzasadnienie orzeczenia sądu powszechnego. Język, struktura, metodyka*, Warszawa 2022, s. 33.

W związku z powyższym celem niniejszego artykułu jest ustalenie, czy wniosek o wykładnię wyroku i skarga kasacyjna stanowią *de lege lata* skuteczne środki usuwania niejasności pisemnych uzasadnień wyroków wojewódzkich sądów administracyjnych. Instytucje te zostały zbadane za pomocą metody dogmatycznej oraz metody analizy i krytyki piśmiennictwa⁴. Z kolei badanie ich zdadności do realizacji wyżej wymienionego celu przeprowadziłem za pomocą metody analizy i konstrukcji logicznej⁵. Skuteczność wniosku o wykładnię wyroku oceniłem, zestawiając przesłanki jego zasadności z wybranymi sytuacjami, w których strona mogłaby nie rozumieć otrzymanego wyroku. Z kolei skuteczność skargi kasacyjnej przeanalizowałem z punktu widzenia przydatności tej instytucji do eliminowania wyroków, których uzasadnienia zostały sporządzone w sposób nieczytelny. W pierwszym wypadku skupiłem się zatem na chronionych prawem potrzebach stron postępowania, a w drugim na orzeczniczych kryteriach uchylecia wyroku WSA ze względu na wady uzasadnienia.

Swoj wywód zacznę od prawnych wymogów w zakresie zrozumiałości uzasadnień. Następnie scharakteryzuję najistotniejsze z punktu widzenia zarysowanej problematyki elementy wniosku o wykładnię wyroku i zarzutu kasacyjnego naruszenia art. 141 § 4 p.p.s.a. oraz przeprowadzę analizę ich skuteczności. W ostatniej części artykułu przedstawię wnioski dotyczące obu analizowanych instytucji prawnych, jak i ogólnej sytuacji prawnej strony postępowania wobec niezrozumiałego wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Prawo wobec zrozumiałości uzasadnień

Zgodnie z art. 27 zd. 1 Konstytucji⁶ w Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski. Artykuł 4 pkt 1 ustawy o języku polskim⁷ doprecyzowuje, że język polski jest językiem urzędowym konstytucyjnych organów państwa. Jako

4 Zob. J. Pieter, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław 1967, s. 153.

5 Metodę tę rozumiem za J. Apanowiczem jako „myślowy eksperyment”, polegający na rozbiciu badanego zagadnienia na mniejsze elementy, analizie tych wyodrębnionych części i syntezie; J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002, s. 73–74. W niniejszej pracy polega ona na rozbiciu zagadnienia środków prawnych mogących potencjalnie służyć usuwaniu niejasności uzasadnienia wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego na dwa środki prawne, tj. wniosek o wykładnię wyroku i skargę kasacyjną, omówienie ich oraz ocenę ich zdadności do realizacji ww. celu, a także wysunięciu wniosków dotyczących zarówno tych instytucji prawnych, jak i ogólnej sytuacji strony postępowania wobec niezrozumiałego uzasadnienia wyroku.

6 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483, z 2001 r., nr 28, poz. 319, z 2006 r., nr 200, poz. 1471, z 2009 r., nr 114, poz. 946; dalej: Konstytucja).

7 Ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 672).

konstytucyjne organy państwa sądy muszą zatem posługiwać się językiem polskim. Sam język jest definiowany w językoznawstwie jako „zespół społecznie wytworzonych i obowiązujących znaków dźwiękowych (...) oraz reguł określających ich użycie, a funkcjonujących jako narzędzie komunikacji społecznej (...)”⁸. Jest to zatem „pewien system norm będący tworem abstrakcyjnym i społecznym”⁹. Skoro język jest pewnego rodzaju systemem, to każde użycie języka odstępujące od reguł tego języka jest niezgodne z jego systemowymi założeniami, co kwalifikuje się jako błąd językowy. W sferze prawnej oznacza to, że skoro sądy mają obowiązek posługiwać się językiem polskim, to powinna być to polszczyzna wzorcowa, tj. zgodna z regułami języka polskiego¹⁰.

Należy zwrócić uwagę na prawo do uzasadnienia orzeczenia sądowego, które jest jedną z gwarancji konstytucyjnego prawa do sądu¹¹ (art. 45 Konstytucji) i jego „decydującym komponentem”¹². W orzecznictwie TK ujmuje się je jako istotę sprawiedliwości proceduralnej. Wynika to z tego, że „[uzasadnianie] polega na ujawnianiu w czytelny sposób motywów rozstrzygnięcia, w stopniu umożliwiającym weryfikację sposobu myślenia sądu (...), a więc unikania dowolności, czy wręcz arbitralności w działaniu sądu”¹³. Uzasadnienia nie są zatem rozumiane w Konstytucji w sposób formalistyczny jako teksty sporządzone przez sąd w odpowiednim trybie, wyjaśniające motywy podjęcia rozstrzygnięcia, lecz traktuje się je z uwzględnieniem pewnych wymogów materialnych, tj. funkcji, które te teksty powinny pełnić. Niektóre funkcje są wprost nastawione na komunikację z obywatelem i społeczeństwem (np. funkcja opisowa¹⁴, edukacyjna¹⁵ czy perswazyjna¹⁶), podczas gdy pozostałe dotyczą innych aspektów działalności sądowej, w szczególności prawnego wymogu sporządzenia uzasadnienia i jego zgodności z prawem (funkcja formalna¹⁷) oraz konieczności umożliwienia sądowi wyższej instancji

8 Z. Gołąb, A. Heinz, K. Polański, *Słownik terminologii językoznawczej*, Warszawa 1970, s. 271–272.

9 Ibidem, s. 272.

10 Zob. także S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Uzasadnienie orzeczeń sądowych*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 3, s. 31.

11 P. Grzegorzczak, K. Weitz, *Art. 45*, w: M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016, Legalis.

12 Postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, OTK-A 2005/4, poz. 45.

13 Wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK-A 2006/1/2.

14 I. Rzucidło, 2.2. *Funkcja opisowa (informacyjno-dokumentacyjna)*, w: I. Rzucidło, *Uzasadnienie orzeczenia sądowego*, Warszawa 2020, LEX.

15 I. Rzucidło, 2.6. *Funkcja edukacyjna*, w: I. Rzucidło, *Uzasadnienie...*

16 S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Uzasadnienie...*, s. 20.

17 I. Rzucidło, 2.1. *Funkcja formalna*, w: I. Rzucidło, *Uzasadnienie...*

przeprowadzenia kontroli instancyjnej (funkcja kontrolna¹⁸). Funkcje uzasadnień nie są zatem jedynie komunikacyjnymi postulatami, ale koniecznym wymogiem realizacji prawa do sądu.

Powyższe regulacje mają za cel zapewnić należyty poziom zrozumiałości sądowych uzasadnień. Taki wniosek wypływa już z ich treści, która dotyka zagadnienia komunikacji sądu ze stronami postępowania, społeczeństwem oraz innymi uczestnikami życia publicznego. Społeczna krytyka sporządzanych uzasadnień oraz ustalenia badaczy¹⁹ wskazują jednak na to, że wyżej wymienione wymogi nie są wystarczające. Pojawia się zatem pytanie, czy otrzymawszy niezrozumiałe uzasadnienie wyroku, strona dysponuje odpowiednimi narzędziami prawnymi do usunięcia nasuwających jej się wątpliwości.

Usuwanie niejasności uzasadnienia wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego w drodze wniosku o wykładnię wyroku

Pierwszym z przysługujących stronie środków prawnych jest wniosek o wykładnię wyroku. Zgodnie z art. 158 zd. 1 p.p.s.a. sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści. Pojęcie „treść wyroku” należy rozumieć szeroko, tj. obejmuje ono sentencję wyroku i uzasadnienie²⁰. Jak wskazuje NSA:

Konieczność dokonania wykładni konkretnego rozstrzygnięcia zachodzi wówczas, gdy jego treść jest sformułowana w sposób niejasny, a więc taki który może budzić wątpliwości co do samego rozstrzygnięcia, zakresu powagi rzeczy osądzonej, a także sposobu jego wykonania. Wykładnia orzeczenia powinna zmierzać do usunięcia wątpliwości dotyczących treści rozstrzygnięcia, ale i skutków jakie orzeczenie to ma wywołać²¹.

18 I. Rzucidło, 2.7. *Funkcja kontrolna*, w: I. Rzucidło, *Uzasadnienie...*

19 S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Uzasadnienie...*, s. 26, 28–29; *Uzasadnienia orzeczeń sądowych a efektywność wymiaru sprawiedliwości*, 8.10.2013 r., Sąd Najwyższy, www.inpris.pl/fileadmin/user_upload/documents/INPRIS_THEMIS_Uzasadnienia_Konferencja_2013_w_SN.pdf (dostęp 4.11.2022); P. Rojek-Socha, *Uzasadnienia wyroków wciąż długie i zawile – opracowano wzór jak je pisać*, 21.09.2021 r., www.prawo.pl/prawnicy-sady/uzasadnienie-wyroku-jakie-powinno-byc-model-opracowany-przez,510730.html (dostęp 27.10.2022); J. Konecki, P. Zdanikowski, 2.3.3. *Komunikatywność*, w: J. Konecki, P. Nowak, P. Zdanikowski (red.), *Uzasadnienie...*

20 M. Jagielska, J. Jagielski, R. Stankiewicz, M. Grzywacz, *Art. 158*, w: R. Hauser, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Warszawa 2021, Legalis.

21 Postanowienia NSA z dnia 27 listopada 2018 r., I OZ 1153/18, CBOSA; z dnia 11 września 2012 r., I OSK 698/12, CBOSA; z dnia 13 marca 2012 r., II GSK 1121/11, CBOSA.

Nie chodzi przy tym o subiektywną wątpliwość co do treści wyroku, ale o tzw. rzeczywistą wątpliwość²². Orzecznictwo nie wskazuje jednak definicji albo chociaż ogólnego opisu tego pojęcia. NSA doprecyzowuje jedynie, że

wniosek o wykładnię nie może (...) zmierzać do wyjaśnienia zawartych w uzasadnieniu wyrażen prawniczych i znaczenia słów, nie może też służyć do polemiki ze stanowiskiem sądu, uzupełnienia uzasadnienia poprzez poszerzenie go o inne elementy istotne zdaniem wnioskodawcy, a także jego reinterpretacji, innym niezwiązanym z wyjaśnieniem zakresu rozstrzygnięcia, powagi rzeczy osądzonej, czy sposobu wykonania potrzebom²³.

Jego celem nie może też być „udzielanie odpowiedzi na kreowane przez stronę pytania”²⁴.

Oparcie zasadności wniosku na wykładni wyroku na koncepcji „rzeczywistej wątpliwości” prowadzi do przyjęcia pewnego standardu czytelności uzasadnień, który stanowi punkt wyjścia do oceny zasadności wniosku. Obecne rozwiązanie ma jednak dwa mankamenty. Z jednej strony NSA nie wskazuje, jakie kryteria muszą spełniać podnoszone przez stronę wątpliwości, aby zostały uznane za „rzeczywiste”, albo też kim jest modelowy odbiorca wyroku, podług którego możliwości należy oceniać stopień (nie)jasności wyroku. Również doktryna nie udziela odpowiedzi na te pytania. P. Szustakiewicz ogranicza się do stwierdzenia, że

niejasność wyroku powinna budzić uzasadnione wątpliwości, a zatem powinno być obiektywn[i]e dowiedzione, że treść wyroku ze względu na swoją niejasność lub brak precyzyjności uniemożliwia jego wykonanie w całości albo części²⁵,

co ponownie odsyła do nieskonkretyzowanej obiektywnej niejasności. Z drugiej strony, B. Dauter wskazuje, że we wniosku „należy wskazać wyraźnie, który fragment uzasadnienia jest dla strony niezrozumiały bądź nasuwa określone wątpliwości i dlaczego”²⁶. Przytoczone orzecznictwo oraz wypowiedzi przedstawicieli doktryny świadczą o istnieniu nieścisłości w wykładni art. 158 p.p.s.a. Polegają one na pomieszaniu sfery ocen subiektywnych i „obiektywnych”, przy czym walor prawny mają jedynie te drugie pomimo ich niemal całkowitej niedookreśloności.

22 Postanowienia NSA z dnia 17 marca 2015 r., II GZ 896/14, CBOSA i z dnia 8 lipca 2014 r., I OSK 3043/13, CBOSA.

23 Postanowienie NSA z dnia 9 stycznia 2008 r., II OZ 1364/07, CBOSA.

24 Postanowienia NSA z dnia 8 lipca 2014 r., I OSK 3043/13, CBOSA i z dnia 10 lutego 2012 r., I OZ 78/12, CBOSA.

25 P. Szustakiewicz, *Art. 158*, w: P. Szustakiewicz, A. Skoczylas (red.), *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Warszawa 2016, Legalis.

26 B. Dauter, *Art. 158*, w: B. Dauter, A. Kabat, M. Niezgódka-Medek, *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Warszawa 2021, LEX.

Drugim mankamentem przyjętej koncepcji jest to, że komunikacja nie zachodzi przy udziale modeli, a zindywidualizowanych osób. Przyjęcie zobiektywizowanej koncepcji wątpliwości co do treści wyroku musi zatem nieuchronnie prowadzić do zmarginalizowania rzeczywistych potrzeb obywateli.

Praktyka stosowania art. 158 p.p.s.a. prowadzi do przekonania, że niezrozumienie przez obywatela otrzymanego wyroku nie dowodzi jeszcze zasadności wniosku o jego wykładnię. Przesłanką do dokonania wykładni nie jest bowiem wątpliwość mierzona w stosunku do możliwości językowych, kognitywnych czy intelektualnych obywatela, a pewna wątpliwość zobiektywizowana, jedynie nazywana przez sądy „rzeczywistą”. W tym kontekście samo używanie przymiotnika „rzeczywisty” wydaje się nietrafne. NSA nie odnosi się bynajmniej do pewnych aspektów rzeczywistości (wątpliwości, które nasunęły się wnioskodawcy), a do wykreowanego przez siebie abstrakcyjnego standardu czytelności albo odbiorcy modelowego. Oznacza to, że celem wniosku o wykładnię wyroku nie jest usuwanie rzeczywistych wątpliwości obywatela, a jedynie pewnej kategorii wątpliwości, które sądy uważają za „rzeczywiste” (cokolwiek to znaczy). Inną kwestią jest, że niezrozumienie wyroku może być wynikiem niezajomości specyfiki języka prawniczego przez obywatela, jego ograniczeń intelektualnych będących wynikiem np. choroby psychicznej lub niejasności wynikających z treści wyroku. Wniosek o wykładnię wyroku może, rzecz jasna, być zasadny wyłącznie w zakresie ostatniej z tych kategorii, co znacznie ogranicza jego praktyczną przydatność. Wnioskodawca musi bowiem wskazać element sentencji wyroku bądź uzasadnienia, który w jego ocenie jest niejasny, a także uzasadnić istnienie „rzeczywistej wątpliwości” w tym zakresie, chociaż same sądy zdają się posługiwać tym pojęciem intuicyjnie.

Niedookreśloność przesłanek wniosku o wykładnię wyroku nasuwa także pytanie, czy „rzeczywista wątpliwość” nie zachodzi wtedy, gdy to sąd nie rozumie treści wyroku objętego wnioskiem o wykładnię. Przyjęcie takiego stanowiska świadczyłoby w rzeczywistości o uznaniu rozstrzygnięcia wniosku o wykładnię, co byłoby nie do zaakceptowania. Czytając jednak niektóre uzasadnienia postanowień wydawanych przez sądy administracyjne w przedmiocie tychże wniosków, taki scenariusz niekiedy wydaje się prawdopodobny. Tytułem przykładu, w postanowieniu z 4 lutego 2020 roku, II SAB/Kr 225/19, CBOSA WSA w Krakowie – po wyjaśnieniu mechanizmu stosowania art. 158 p.p.s.a. – stwierdził (i jest to całość rozważań sądu nt. treści złożonego w tej sprawie wniosku o wykładnię), że

w ocenie Sądu, opisane wyżej przesłanki dokonywania wykładni wyroku w niniejszej sprawie nie zachodzą. Odnośny wyrok o oddaleniu skargi na bezczynność organu w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej nie może nasuwać żadnych wątpliwości, gdyż w sposób czytelny i jasny wskazano w nim przedmiot i sposób rozstrzygnięcia.

Taka argumentacja osadza się na prostym zanegowaniu twierdzeń wnioskodawcy bez podawania jakichkolwiek racji na poparcie zajmowanego stanowiska. WSA w Krakowie zdaje się wręcz twierdzić, że skoro sąd rozumie treść wydanego wyroku, to wnioskodawca nie może go nie rozumieć.

Usuwanie niejasności uzasadnienia wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego w drodze skargi kasacyjnej

Wzorcem kontroli zgodności z prawem uzasadnienia pisemnego jest dla NSA art. 141 § 4 p.p.s.a., który wylicza obligatoryjne elementy pisemnego uzasadnienia. Tymi składnikami są: a) (zwięźle przedstawiony) stan sprawy, b) zarzuty podniesione w skardze, c) stanowiska pozostałych stron, d) podstawa prawna rozstrzygnięcia oraz e) jej wyjaśnienie. Ponadto jeżeli w wyniku uwzględnienia skargi sprawa ma być ponownie rozpatrzona przez organ administracji, uzasadnienie powinno zawierać f) wskazania co do dalszego postępowania. NSA doprecyzował przy tym, że przez stan sprawy należy rozumieć „nie tylko zwięźle (krótkie, lakoniczne) przedstawienie dotychczasowego przebiegu postępowania przed organami administracji, ale także, jako wyodrębniony element, stan faktyczny sprawy przyjęty przez sąd”²⁷. Co więcej, ta część uzasadnienia nie powinna łączyć się z oceną pod względem zgodności z prawem, która „dokonywana jest już w ramach wyjaśniania podstawy prawnej rozstrzygnięcia”²⁸.

Art. 141 § 4 p.p.s.a. określa zatem minimum treściowe uzasadnień. To minimum może być w konkretnym przypadku zachowane bądź niezachowane. Dalsze rozważania na temat art. 141 § 4 p.p.s.a będą w związku z tym wymagały udzielenia odpowiedzi na pytania, co należy rozumieć przez brak jednego z obligatoryjnych elementów uzasadnienia oraz w jakich sytuacjach naruszenie tego przepisu może być przedmiotem zarzutu kasacyjnego.

W kontekście pierwszego problemu należy wskazać, że brak elementów obligatoryjnych uzasadnienia jest rozumiany nie tylko jako ich całkowite nieuwzględnienie w treści uzasadnienia, lecz także jako sytuacja

gdy będą one co prawda obecne, niemniej jednak obejmować będą treści podane w sposób niejasny, czy też nielogiczny, uniemożliwiający jednoznaczne ustalenie stanu faktycznego i prawnego, stanowiącego podstawę kontrolowanego orzeczenia sądu²⁹.

27 Uchwała NSA (7) z dnia 15 lutego 2010 r., II FPS 8/09, CBOSA.

28 Ibidem.

29 Wyrok NSA z dnia 12 marca 2015 r., I OSK 2338/13, CBOSA.

W drugim przypadku chodzi o sytuację, gdy z punktu widzenia formalnego może wydawać się, że sąd uczynił zadość wymogom z art. 141 § 4 p.p.s.a., jednak lektura uzasadnienia nasuwa w tym zakresie poważne wątpliwości, rzutujące jednocześnie na poprawność przeprowadzonego przez sąd procesu stosowania prawa. Tytułem przykładu, NSA uznał za niespełniające standardów ustawowych uzasadnienie zawierające, co prawda, wskazanie podstawy faktycznej, jednak w ramach którego WSA stwierdza w jednym miejscu, że przedmiotem kontroli jest decyzja o odmowie wznowienia postępowania administracyjnego (art. 149 § 3 KPA³⁰), a w innym, że sprawa dotyczy decyzji o odmowie uchylecia dotychczasowej decyzji (art. 151 § 1 pkt 1 KPA)³¹. Ustalenia WSA były zatem nielogiczne i wewnętrznie sprzeczne.

Odnosząc się do drugiego problemu, należy wskazać uchwałę podjętą w składzie 7 sędziów z 15 lutego 2010 roku o sygn. II FPS 8/09, w której NSA stwierdził, że art. 141 § 4 p.p.s.a.

może stanowić samodzielną podstawę kasacyjną (art. 174 pkt 2 tej ustawy), jeżeli uzasadnienie orzeczenia wojewódzkiego sądu administracyjnego nie zawiera stanowiska co do stanu faktycznego przyjętego za podstawę zaskarżonego rozstrzygnięcia.

NSA rozróżnił przy tym sytuację, gdy WSA w ogóle nie zajął stanowiska co do stanu faktycznego, od przypadku, gdy WSA to uczynił, ale strona zarzuciła mu popełnienie błędu w tym zakresie. W pierwszym wypadku podstawę kasacyjną powinien stanowić art. 174 pkt 2 p.p.s.a. w zw. z art. 141 § 4 p.p.s.a., podczas gdy w drugim art. 174 pkt 2 p.p.s.a. w zw. z art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. wraz z odpowiednimi przepisami KPA. Za brak uzasadnienia uchodzić będzie pierwsza ze wskazanych sytuacji.

Równoległe kształtowała się koncepcja, zgodnie z którą naruszenie art. 141 § 4 p.p.s.a. występuje zasadniczo w dwóch przypadkach, tj. gdy uzasadnienie wyroku WSA nie zawiera któregokolwiek z elementów obligatoryjnych lub gdy nie jest w nim wskazane, jaki stan faktyczny sąd przyjął za podstawę orzekania i dlaczego³². NSA podkreślił tym samym znaczenie funkcji formalnej uzasadnień. Oprócz całkowitego braku elementów obligatoryjnych uzasadnienia za naruszenie art. 141 § 4 p.p.s.a. uznaje się też niedostateczne uzasadnienie rozstrzygnięcia³³. Dotyczy to

30 Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 2000; dalej: KPA). Art. 149 § 3 KPA przewidywał w ówczesnym brzmieniu, że odmowa wznowienia postępowania następuje w drodze decyzji. W aktualnym brzmieniu ustawy odmowa wznowienia postępowania następuje w drodze postanowienia.

31 Wyrok NSA z dnia 15 czerwca 2010 r., II OSK 986/09, CBOSA.

32 Wyroki NSA z dnia 14 lipca 2006 r., II OSK 970/05, CBOSA i z dnia 20 sierpnia 2009 r., II FSK 568/08.

33 Wyroki NSA z dnia 14 lutego 2006 r., II FSK, 299/05, CBOSA i z dnia 9 czerwca 2022 r., I FSK 21/21, CBOSA.

w szczególności niewystarczającego przedstawienia stanu sprawy i przyjętej przez sąd podstawy faktycznej, a także niedostatecznego wyjaśnienia podstawy prawnej. Doktryna wskazuje, że omawiana podstawa kasacyjna będzie mogła znaleźć zastosowanie także wtedy, gdy „uzasadnienie obejmuje rozstrzygnięcie, którego nie ma w sentencji orzeczenia”³⁴.

Artykuł 141 § 4 p.p.s.a. jest przepisem postępowania, a zatem jego naruszenie należałoby powiązać z art. 174 pkt 2 p.p.s.a. (wskazać, że zachodzi naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy). Według NSA wyżej wymieniony zarzut może stanowić samodzielną podstawę do uchylecia wyroku WSA, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku uniemożliwia jego kontrolę instancyjną³⁵. Przyjęte stanowisko odwołuje się bez wątplenia do funkcji kontrolnej uzasadnień oraz znacznie zawęża możliwość skutecznego powołania wyżej wymienionego zarzutu. NSA, uzasadniając swój pogląd, stwierdził, że

funkcja uzasadnienia wyroku wyraża się (...) i w tym, że jego adresatem (...) jest także Naczelny Sąd Administracyjny. Tworzy to więc po stronie wojewódzkiego sądu administracyjnego obowiązek wyjaśnienia motywów podjętego rozstrzygnięcia w taki sposób, który umożliwi przeprowadzenie kontroli instancyjnej zaskarżonego orzeczenia w sytuacji, gdy strona postępowania zażąda, poprzez wniesienie skargi kasacyjnej, jego kontroli³⁶.

Niemожność przeprowadzenia kontroli instancyjnej stanowi przedmiot oceny NSA w konkretnej sprawie. Na przestrzeni lat wykrystalizowało się jednak kilka przypadków, które nie pozostawiają wątpliwości co do spełnienia tej przesłanki. Tytułem przykładu, uniemożliwia instancyjną kontrolę wyroku: a) „brak odniesienia się przez Wojewódzki Sąd Administracyjny do podniesionych przez stronę zarzutów”³⁷, b) wystąpienie „istotnych braków w wywodzie prawnym sądu lub w przedstawieniu przyjętego do tego celu stanu faktycznego kontrolowanej sprawy podatkowej”³⁸ oraz c) brak „możliwości jednoznacznej rekonstrukcji podstawy rozstrzygnięcia”³⁹. Jak podsumował NSA: „Za naruszające art. 141 § 4 p.p.s.a. [w stopniu usprawiedliwiający uchylene wyroku WSA] uznaje się tak dalece wadliwe

34 M. Jagielska, J. Jagielski, R. Stankiewicz, M. Grzywacz, *Art. 141*, w: R. Hauser, M. Wierzbowski, *Prawo...*, Legalis.

35 Wyroki NSA z dnia 12 lipca 2007 r., I FSK 1030/06, CBOSA i z dnia 13 grudnia 2012 r., II OSK 1485/11, CBOSA.

36 Wyrok NSA z dnia 11 sierpnia 2022 r., II GSK 457/19, CBOSA.

37 Wyrok NSA z dnia 12 lipca 2007 r., I FSK 1030/06, CBOSA. Nie oznacza to jednak, że WSA ma obowiązek ustosunkować się z osobna do wszystkich zarzutów podniesionych przez skarżącego.

38 Wyrok NSA z dnia 5 kwietnia 2022 r., II FSK 368/20, CBOSA.

39 Wyrok NSA z dnia 16 grudnia 2021 r., I OSK 349/19, CBOSA.

uzasadnienie, które nie pozwala poznać i zrozumieć motywów, jakimi kierował się sąd podejmując określonej treści rozstrzygnięcie⁴⁰.

Refleksja na temat wad uzasadnienia jako podstawy kasacyjnej ograniczała się do tej pory do art. 141 § 4 p.p.s.a., pomijając tym samym art. 45 Konstytucji. O ile obowiązująca wykładnia tego przepisu odnosi się do pisemnych uzasadnień orzeczeń, o tyle w mojej ocenie jego znaczenie w toku prowadzonej przez NSA kontroli uzasadnień jest znikome. Przytoczone powyżej orzecznictwo NSA wykazało, że w praktyce najistotniejszymi funkcjami uzasadnień są funkcja formalna i kontrolna, podczas gdy pozostałe niemal w ogóle nie stanowią przedmiotu zainteresowania NSA. Problem polega na tym, że mają one charakter mocno niedookreślony oraz dotyczą sfery pozanormatywnej, tj. komunikacji, społecznej legitymizacji i perswazji. TK powołuje się na te funkcje, stwierdzając niekonstytucyjność przepisów zwalniających sądy od obowiązku sporządzania uzasadnień, czyli całkowitego zaprzestania realizowania tych funkcji⁴¹. Taka sytuacja jest prostsza w ocenie od ustalenia, czy istniejące uzasadnienie realizuje w dostatecznym stopniu konstytucyjne funkcje uzasadnień. Z tego samego względu NSA przytacza pełniej funkcje uzasadnień (także te o wymiarze komunikacyjnym czy społecznym) nie wtedy, gdy dokonuje instancyjnej kontroli wyroku w związku z zarzutem naruszenia art. 141 § 4 p.p.s.a.⁴², ale wtedy, gdy bada zgodność z prawem postanowienia WSA o odmowie sporządzenia uzasadnienia⁴³.

Zarysowana praktyka orzecznicza pokazuje, że NSA właściwie nie kontroluje uzasadnień orzeczeń sądowych pod względem ich zrozumiałości. NSA bada jedynie, czy naruszenie przez WSA art. 141 § 4 p.p.s.a. uniemożliwia kontrolę wydanego wyroku. W praktyce jedynie pewna kategoria błędów komunikacyjnych – i to rażących – będzie miała taki skutek. Znamienne jest w tym kontekście uzasadnienie wyroku NSA z 27 października 2017 roku, II GSK 1765/17, CBOSA, w którym stwierdzono, że

o ile możliwa jest sytuacja, w której „jakość” uzasadnienia sądu pierwszej instancji, zwłaszcza jego język czy klarowność i prostota wyводу prawnego, może budzić wątpliwości czy niezrozumienie strony, o tyle nie oznacza to samo przez się, że orzeczenie z takim uzasadnieniem nie poddaje się instancyjnej weryfikacji i *a limine* podlega uchyleniu.

40 Wyrok NSA z dnia 5 kwietnia 2022 r., II FSK 368/20, CBOSA.

41 Wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK-A 2006/1/2.

42 Chociaż i takie przypadki się zdarzają. Zob. wyrok NSA z dnia 27 listopada 2014 r., I GSK 255/13, CBOSA.

43 Zob. postanowienia NSA z dnia 27 maja 2021 r., II GZ 163/21, CBOSA oraz z dnia 30 sierpnia 2022 r., II GZ 348/22, CBOSA.

Innymi słowy, oceniając zgodność uzasadnienia z art. 141 § 4 p.p.s.a., dla NSA nie ma znaczenia, czy uzasadnienie jest zrozumiałe dla strony, ani też jak jest napisane, o ile sam NSA będzie w stanie na jego podstawie przeprowadzić kontrolę instancyjną wyroku.

Wnioski

Omówione instytucje nie stanowią w mojej ocenie *de lege lata* skutecznych środków prawnych umożliwiających stronie usunięcie niejasności otrzymanego uzasadnienia. Przedstawione przeze mnie poglądy nie są przy tym dezaprobatą aktualnego stanu prawnego i orzecznictwa sądowego, a jedynie analizę, czy omawiane instytucje mogą przyczynić się do zaspokojenia społecznej potrzeby sporządzania przez sądy zrozumiałych uzasadnień. Odpowiedź na to pytanie jest negatywna. Zupełnie odrębnym pytaniem jest, czy strona powinna mieć stosowne instrumenty prawne w tym zakresie. Wykracza ono jednak poza ramy niniejszego artykułu. Wydaje się nawet, że dopuszczenie możliwości skutecznego domagania się przez stronę wyjaśnienia przez sąd jej subiektywnych wątpliwości co do treści uzasadnienia mogłoby sparaliżować działanie sądów. Zasadniczym wnioskiem niniejszej pracy jest zatem to, że prawo aktualnie nie stanowi (o ile w ogóle może stanowić) remedium na problem niezrozumiałych dla obywateli uzasadnień.

Wniosek o wykładnię wyroku jest niewystarczający z uwagi na to, że 1) nie służy on wyjaśnianiu subiektywnych wątpliwości strony co do treści wyroku, 2) orzecznictwo nie wskazuje, czym jest „rzeczywista wątpliwość” co do treści wyroku, 3) strona mająca trudności ze zrozumieniem całego wyroku może mieć problem ze wskazaniem konkretnego fragmentu sentencji bądź uzasadnienia, które wymagają wyjaśnienia, 4) w praktyce służy on wyjaśnianiu „punktowych” niejasności, a nie całości treści rozstrzygnięcia, oraz 5) orzecznictwo NSA wprowadziło istotne ograniczenia co do zasadności składanych wniosków o wykładnię wyroku. W mojej ocenie instytucja ta jest instrumentem do dyspozycji przede wszystkim osób biegłych w języku prawniczym, tj. potrafiących wychwycić niejasności i nieścisłości treściowe wyroków podejmowanych przez sądy administracyjne, tj. zwłaszcza pracowników administracji publicznej oraz profesjonalnych pełnomocników.

Z kolei zarzut kasacyjny naruszenia przez WSA art. 141 § 4 p.p.s.a. jest mało skuteczny z omawianego punktu widzenia przede wszystkim z uwagi na ograniczenie wynikające z art. 174 pkt 2 p.p.s.a., tj. konieczność wykazania, że zarzucane naruszenie uniemożliwia przeprowadzenie kontroli instancyjnej. Przepis ten prowadzi do faktycznego ograniczenia konstytucyjnych funkcji uzasadnień do funkcji formalnej i kontrolnej, w związku z czym ich niedochowanie nie jest wystarczającym powodem do uchylenia orzeczenia. Z drugiej strony, gdy sam NSA powołuje się na

kanwie konkretnego orzeczenia na funkcje nastawione na komunikację z obywatelem, to taki argument ma charakter uzupełniający, wzmacniający wywód sądu, a nie autonomiczny, co pokazuje ich niską doniosłość praktyczną. Ponadto art. 141 § 4 p.p.s.a. jedynie wtórnie odnosi się do kwestii czytelności uzasadnień (orzecznictwo stoi na stanowisku, że uzasadnienie nie może być niespójne lub wewnętrznie sprzeczne). Na poziomie językowym w ogóle nie reguluje on tej problematyki. Jediną wskazówkę mógłby stanowić w tym kontekście wymóg „zwięzłego przedstawienia stanu sprawy”, jednak niezwięzłe przedstawienie stanu sprawy w mojej ocenie nie będzie miało istotnego wpływu na wynik sprawy, a zatem nie może być przedmiotem skutecznego zarzutu kasacyjnego.

Bibliografia

- Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, Gdynia 2002.
- Dauter B., Kabat A., Niezgodka-Medek M., *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Warszawa 2021, LEX.
- Dąbrowski S., Łazarska A., *Uzasadnienie orzeczeń sądowych w procesie cywilnym*, „Przeгляд Sądowy” 2012, nr 3.
- Gołąb Z., Heinz A., Polański K., *Słownik terminologii językoznawczej*, Warszawa 1970.
- Hauser R., Wierzbowski M. (red.), *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Warszawa 2021, Legalis.
- Mastor W., *L'Art de la motivation. Substance du droit. Mieux motiver pour mieux juger*, Paryż 2020.
- Nowak P., Zdanikowski P., Konecki J., *Uzasadnienie orzeczenia sądu powszechnego. Język, struktura, metodyka*, Warszawa 2022.
- Pieter J., *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław 1967.
- Rojek-Socha P., *Uzasadnienia wyroków wciąż długie i zawile – opracowano wzór jak je pisać*, 21.09.2021 r., www.prawo.pl/prawnicy-sady/uzasadnienie-wyroku-jakie-powinno-byc-model-opracowany-przez,510730.html.
- Rzucidło I., *Uzasadnienie orzeczenia sądowego*, Warszawa 2020, LEX.
- Safjan M., Bosek L. (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016, Legalis.
- Szustakiewicz P., Skoczylas A. (red.), *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, Warszawa 2016, Legalis,
- Uzasadnienia orzeczeń sądowych a efektywność wymiaru sprawiedliwości*, 8.10.2013 r., Sąd Najwyższy, www.inpris.pl/fileadmin/user_upload/documents/INPRIS_THEMIS_Uzasadnienia_Konferencja_2013_w_SN.pdf.
- Zawłocki R. (red.), *Uzasadnienia wyroków sądu karnego na urzędowych formularzach. Komentarz. Wzory. Orzecznictwo*, Warszawa 2021, LEX.

Appeal in cassation and request for interpretation of a judgment as tools of removing ambiguities of grounds of the Polish voivodeship administrative court judgment

Summary

This article deals with a question of whether a request for interpretation of a judgment and an appeal in cassation are, *de lege lata*, effective legal means of resolving ambiguities in the written grounds of judgments issued by the Polish district administrative courts. I analysed these institutions applying a formal dogmatic method and a method of literary criticism. I evaluated the usefulness of these measures for the realization of the above-mentioned goal through the logical method: 1) I assessed the effectiveness of the request for interpretation of a judgment by comparing the prerequisites of its validity with selected situations in which a party might not understand the judgment received and 2) I analyzed the effectiveness of appeal in cassation from the viewpoint of its utility in eliminating judgments with unclear grounds. The study showed that these measures are not, *de lege lata*, effective means of removing a party's doubts about the content of the grounds. The purpose of a request for interpretation of a judgment is not to remove a party's subjective doubts about the content of the judgment, but only a certain category of doubts referred to in case law as "real". However, neither case law nor doctrine clarifies what it means. In my opinion, this measure was conceived to meet the needs of those who are proficient in legal language, and not the general public. On the other hand, the appeal in cassation (allegation of violation by the District Administrative Court of Article 141 § 4 of the Act on proceedings before administrative courts) is not relevant due to the restriction arising from Article 174(2) of the same Act, i.e. the need to establish that the alleged violation makes it impossible to conduct a judicial review. In fact, this provision reduces the constitutional functions of grounds to formal and control functions. In addition, according to current case law, the fact that a party does not understand the ruling does not yet justify the need to revoke it.

Keywords: incomprehensibility of grounds, legal measures, party to the proceedings, interpretation of a judgment, appeal in cassation

CYTOWANIE

Ostrowski P., *Wniosek o wykładnię wyroku i skarga kasacyjna jako środki usuwania niejasności uzasadnienia wyroku wojewódzkiego sądu administracyjnego*, „Acta Iuris Stetinensis” 2023, nr 5 (vol. 46), 115–128, DOI: 10.18276/ais.2023.46-08.